



NOVINKA agentury EU pro drogy v Lisabonu

VÝROČNÍ ZPRÁVA ZA ROK 2010: HLAVNÍ TÉMATA

Evropa čelí v důsledku změn v nabídce a užívání drog novým výzvám

(10.11.2010, LISABON **EMBARGO 10:00 hod západoevropského času (čas v Lisabonu)**) Podle **agentury EU pro drogy (EMCDDA)** jsou evropské mechanismy kontroly drog v důsledku změn v nabídce a užívání zavedených drog a vzniku rekordního počtu nových látek podrobovány novým výzvám. Tyto výzvy popisuje **Výroční zpráva za rok 2010: stav drogové problematiky v Evropě**, vydaná dnes centrem **EMCDDA v Lisabonu**. Patří k nim mimo jiné: důmyslné techniky pašování kokainu, změny na trhu se stimulancií, rozšířená domácí produkce konopí a přetrvávající výskyt „legal highs“ – legálních drog blízkých omamným a psychotropním látkám vytvářených s úmyslem kontrolované látky nahradit.

Kokain: důmyslné techniky pašování a rostoucí obavy o zdraví

Dnes zveřejněná *výroční zpráva* přináší přehled stále důmyslnějších technik ukrývání kokainu a jeho pašování do Evropy. Jednou z takových technik je zapracování kokainové báze nebo hydrochloridu kokainu (HCl) před vývozem do „transportních“ materiálů (např. do včelího vosku, plastů, oděvů či hnojiv) a jejich následné extrahování v tajných laboratořích zřízených na území Evropské unie. V roce 2008 bylo v EU (ve **Španělsku**) odhaleno zhruba 25 těchto laboratoří pro „sekundární extrakci“. Tyto laboratoře mají jinou funkci než laboratoře v **Jižní Americe**, které prvotně extrahují kokainovou bázi nebo HCl z listů koky nebo z kokové pasty (viz rámeček, kapitola 5) ⁽¹⁾.

Další obavou, na kterou zpráva poukazuje (viz rámeček, kapitola 7), je nárůst počtu úmrtí v souvislosti s užíváním kokainu. Aktuálně je každý rok v Evropě hlášeno zhruba 1 000 úmrtí souvisejících s kokainem. Ve **Spojeném království** vzrostl v letech 2003 až 2008 počet případů uvádějících kokain jako příčinu smrti na dvojnásobek (ze 161 na 325). V roce 2008 nastoupilo ve 27 evropských zemích do léčby drogové závislosti kvůli problémům s kokainem a crackem asi 70 000 lidí (přibližně 17 % klientů léčených poprvé z drogové závislosti) (obr. TDI-2, část ii).

„Příliš mnoho Evropanů stále považuje užívání kokainu za relativně neškodný průvodní jev úspěšného životního stylu,“ říká **ředitel centra EMCDDA Wolfgang Götz**. „Postupně však zjišťujeme, že s rostoucí spotřebou kokainu roste i jeho vliv na veřejné zdraví. Je třeba upozornit na možnost prudkého nárůstu užívání této drogy, ale i na to, že může způsobit smrt dokonce i tehdy, když její požití je příležitostné a v nízkých dávkách.“

Do kokainu prodávaného v Evropě jsou často přimíchané „ředicí látky“ (příměsi), které mají zvyšovat jeho tržní hodnotu. Může se jednat o inertní látky (např. cukry či škrob) nebo o aktivní přísady, které zesilují nebo napodobují účinky drogy (např. lidokain, fenacetin, prokain, kofein). Dnes zveřejněná zpráva poukazuje na zvýšené užívání levamisolu jako příměsi kokainu v **USA**, kde bylo podle odhadů touto drogou „naředěno“ 70 % kokainu analyzovaného v červenci 2009. Dostupné údaje v některých **členských státech EU** naznačují, že tuto látku obsahovala značná část analyzovaného zachyceného kokainu. V současnosti monitoruje příměsi kokainu pouze několik evropských zemí, z čehož jasně plyne nutnost zlepšení dohledu a analýzy v této oblasti. Dlouhodobé užívání levamisolu může pro uživatele kokainu představovat zvýšená zdravotní rizika (viz rámeček, kapitola 5) ⁽²⁾.

Kokain někdy vyzkoušelo přibližně 14 milionů dospělých Evropanů (15–64 let) a asi 4 miliony ho užíly v posledních 12 měsících. Užívání kokainu se v nepoměrném rozsahu týká malého počtu **západních zemí EU**, kde jsou míry jeho užívání vysoké. V ostatních zemích Evropy zůstává jeho užívání na nízké úrovni (kapitola 5, obr. 7). V zemích s nejvyšší prevalencí (v **Dánsku, Irsku, Španělsku, Itálii a Spojeném království**) průzkumy ukazují, že se v roce 2008 užívání v posledních 12 měsících mezi mladými dospělými (15–34 let) pohybovalo od 2,9 % (**Itálie**) do 6,2 % (**Spojené království**) (kapitola 5, tabulka 8, tabulka GPS-2, část ii). Ve **Spojeném království a Španělsku**, dvou zemích s nejvyšší prevalencí, údaje kolísají – údaje za rok 2008 vykazují růst (kapitola 5, obr. 8; obr. GPS-14, část i a ii), zatímco předběžné údaje za rok 2009 naznačují určitý pokles.

V roce 2008 došlo v Evropě odhadem k 96 300 záchytům kokainu (kapitola 5, tabulka 7). Ačkoli počet záchytů ve **střední a východní Evropě** zůstává nízký, v letech 2003 až 2008 se v těchto deseti zemích více než zdvojnásobil (ze 469 na 1 212 záchytů). To naznačuje, že pašování kokainu a jeho dostupnost v tomto regionu jsou nejspíše na vzestupu.

Amfetaminy jsou v některých částech Evropy stále velkým problémem – výkyvy na trhu s extází

Užívání amfetaminů (amfetaminu nebo metamfetaminu) zůstává v Evropě celkově na nižší úrovni než užívání kokainu, přičemž trendy konzumace jsou stále stabilní (kapitola 4, obr. 6). V mnoha zemích je však jedna z těchto látek pořád nejběžněji užívanou stimulační drogou. Amfetaminy někdy vyzkoušelo zhruba 12 milionů Evropanů (15–64 let) a asi 2 miliony je užíly v posledních 12 měsících (kapitola 4, tabulka 5).

Podle *výroční zprávy* je problémové užívání amfetaminu hlášeno zejména v zemích na severu Evropy a je významně častou příčinou léčby drogové závislosti mezi osobami nastupujícími léčbu ve **Švédsku** (32 %), **Finsku** (20 %) a **Lotyšsku** (15 %). Množství amfetaminu zachyceného v Evropě v posledních letech (2003–2008) neustále roste a v roce 2008 dosáhlo 8,3 tuny (kapitola 4, tabulka 4 a tabulka SZR-12).

Problémové užívání metamfetaminu zůstává v Evropě omezené a do značné míry se týká jen **České republiky a Slovenska**. Zdá se však, že tato droga se stává dostupnější i v některých částech severní Evropy (např. v **Norsku, Švédsku, Lotyšsku a Finsku**), kde se pravděpodobně prodává jako náhrada za amfetamin. Záchyty metamfetaminu v Evropě v posledních letech (2003–2008) vzrostly. V roce 2008 bylo uskutečněno 4 700 záchytů drogy, celkově o hmotnosti 300 kg. V roce 2008 bylo v **České republice** odhaleno rekordních 458 výroben (oproti 390 v roce 2007) (kapitola 4, obr. 5). Výrobu metamfetaminu hlásí i **Slovensko, Litva a Polsko**, zásobující hlavně skandinávský trh.

Důsledky problémového užívání amfetaminu a metamfetaminu v Evropě a reakce na něj jsou zkoumány ve **zvláštním přehledu**, který centrum **EMCDDA** vydává dnes společně s *výroční zprávou* (viz tisková zpráva č. 12/2010, shrnutí a <http://www.emcdda.europa.eu/publications/selected-issues>).

Trendy v užívání extáze v Evropě jsou obecně stabilní (kapitola 4, obr. 6 a tabulka 6). Extázi vyzkoušelo přibližně 11 milionů Evropanů, přičemž zhruba 2,5 milionu z nich ji užilo v posledních 12 měsících. Odhaduje se, že záchyty tablet extáze klesly v roce 2008 o 14 % na 13,7 milionu tablet (v porovnání s údaji z roku 2007), zatímco v období 2003–2008 klesla odhadovaná průměrná cena o 32 % na 4–10 EUR za tabletu v roce 2008 (cenové rozpětí ve většině zemí, které poskytly údaje). V roce 2009 byla i nadále běžně hlášena přítomnost piperazinů⁽³⁾ v tabletách extáze (samostatně nebo v kombinaci s MDMA). Tyto změny odrážejí stále složitější trh s extází a mají možný dopad na vnímání kvality drogy uživateli.

Konopí: míra užívání v některých částech východní Evropy nyní konkuruje míře užívání v západních zemích nebo ji předstihuje

Zdá se, že míra užívání konopí je v některých zemích **východní Evropy** na vzestupu, přičemž v některých případech nyní konkuruje úrovni prevalence v některých částech **západní Evropy** nebo ji převyšuje (tabulka GPS-2, část ii; obr. GPS-4, část i). Ve východních členských státech EU byla nejvyšší míra užívání konopí v posledním roce mezi mladými dospělými (15–34 let) zaznamenána v **České republice** (28,2 %), na **Slovensku** (14,7 %) a v **Estonsku** (13,6 %). V západních zemích byla nejvyšší prevalence hlášena v **Itálii** (20,3 %), ve **Španělsku** (18,8 %) a ve **Francii** (16,7 %). Míra užívání se v jednotlivých zemích výrazně liší,

přičemž odhad nejvyšší prevalence v posledních 12 měsících užívání mezi mladými dospělými (**Česká republika**, 28,2 %) je více než třicetkrát vyšší než odhad nejnižší prevalence (**Rumunsko**, 0,9 %) (kapitola 3, tabulka 3).

Nejnovější údaje potvrzují obecně se stabilizující nebo sestupný trend v užívání konopí v Evropě uvedený v předchozích třech *výročních zprávách* centra **EMCDDA**. V rámci tohoto trendu však lze nyní vysledovat odlišné vzorce. Mezi mladými dospělými (15–34 let), kteří uvádějí užívání konopí v posledních 12 měsících, jsou v období 1998–2008 pozorovány tři významné trendy (kapitola 3, obr. 4). Pro svou celkově stabilní a nízkou míru užívání (pod 9 %) je výjimečných pět zemí na severu a jihovýchodě Evropy – **Bulharsko, Řecko, Maďarsko, Finsko a Švédsko**. Šest západoevropských zemí – **Dánsko, Německo, Španělsko, Francie, Nizozemsko a Spojené království** – hlásí vyšší míru užívání, která však v posledních letech vykazuje pokles nebo stabilizaci. Čtyři země – **Česká republika, Estonsko, Itálie a Slovensko** – stále uvádějí rostoucí trendy v užívání konopí. Údaje z Evropské školní studie o alkoholu a jiných drogách (ESPAD) vykazují podobné odchylky v časových trendech užívání konopí mezi 15–16letými studenty (1995–2007) (obr. EYE-1, část xi).

Poptávka po konopí v Evropě se odráží na množství zachycené drogy ročně, přibližně se jedná o 1 000 tun drogy ročně (kapitola 3, tabulka 2). V roce 2008 bylo v Evropě zachyceno přibližně 900 tun hašiše, což je téměř desetinasobek objemu zachycené marihuany (zhruba 90 tun). Marihuana se však nyní běžně v Evropě produkuje (v roce 2008 vykázalo domácí produkci 29 evropských zemí), a jelikož je blíže svému cílovému trhu, je méně pravděpodobné, že bude zachycena. Počet záchyťů rostlin konopí od roku 2003 stoupá, přičemž v roce 2008 dosáhl odhadem počtu 19 000 záchyťů (tabulka SZR-5) ⁽⁴⁾.

„Veřejnost si často domácí produkci konopí představuje jako květináč na parapetu nebo několik rostlin ve skleníku na zahradě,“ říká **Wolfgang Götz**. „Realita je však dnes velmi odlišná. Skupiny organizovaného zločinu si uvědomily, jaké zisky mohou mít z pěstování konopí ve velkém rozsahu v blízkosti cílového trhu. Negativním důsledkem, který tento vývoj přináší, je rostoucí míra násilí a kriminality v městských oblastech. V důsledku toho jsou nyní nutná nová opatření vnitrostátních i evropských orgánů prosazujících právo.“

Konopí někdy vyzkoušelo zhruba 75,5 milionů Evropanů (každý pátý dospělý ve věku 15–64 let) a asi 23 milionů ho užilo v posledních 12 měsících (kapitola 3, tabulka 3). Přibližně 4 miliony Evropanů jsou podle odhadů každodenními nebo téměř každodenními uživateli konopí. Zhruba jedna pětina (21 %) klientů nastupujících specializovanou léčbu drogové závislosti uvádí konopí jako svou hlavní problémovou drogu (zhruba 85 000 klientů) (obr. TDI-2, část ii). Přesto počet klientů nastupujících poprvé v životě léčbu z důvodu primárního užívání konopí mírně klesá.

Rekordní počet nových drog hlášených v roce 2009

V roce 2009 byl **EMCDDA** a **Europolu** prostřednictvím rychlého evropského systému včasného varování oficiálně nahlášen rekordní počet nových drog (kapitola 8). Těmto agenturám bylo v uvedeném roce oficiálně oznámeno 24 nových psychoaktivních látek. Toto číslo představuje nejen nejvyšší počet látek, které byly kdy hlášeny za jediný rok, ale rovněž téměř dvojnásobek počtu nových látek oznámených v roce 2008 (13). Všechny nové sloučeniny byly syntetické, včetně tří látek s léčivými účinky.

Novou změnou, na kterou letošní zpráva poukazuje, je rostoucí popularita syntetických katinonů. Jedná se o deriváty odvozené od katinonu, jehož struktura je podobná amfetaminu. Prostřednictvím systému včasného varování je v současnosti sledováno více než 15 syntetických katinonů. Na konci roku 2009 bylo zaznamenáno rostoucí množství důkazů o užívání a dostupnosti jedné z těchto drog, mefedronu, což přimělo rozšířený vědecký výbor **EMCDDA** k vyhodnocení zdravotních a sociálních rizik této drogy v roce 2010 ⁽⁵⁾. Na základě tohoto hodnocení rizik Evropa nyní zvažuje její kontrolu. V současné době přijala opatření ke kontrole mefedronu řada zemí (**Belgie, Dánsko, Německo, Estonsko, Irsko, Francie, Itálie, Litva, Lucembursko, Malta, Rakousko, Polsko, Rumunsko, Švédsko, Spojené království, Chorvatsko a Norsko**). Dva členské státy — **Nizozemsko a Finsko** — přijaly opatření ke kontrole mefedronu v rámci jejich lékové legislativy.

Nadále se vyvíjí i situace kolem fenoménu nazývaného „spice“ – rostlinných produktů konzumovatelných kouřením, které jsou smíseny se syntetickými kanabinoidy. Názvy a značková balení produktů typu „spice“ jsou různé, jelikož jejich psychoaktivní komponenty se v reakci na kontrolní opatření mění. Prostřednictvím systému včasného varování bylo v roce 2009 oznámeno celkem devět syntetických kanabinoidů minimálně ze čtyř různých chemických skupin.

Vznik nových neregulovaných syntetických sloučenin, prodávaných na internetu jako „legal highs“ nebo s nápisem „není určeno ke konzumaci“, představuje rostoucí výzvu pro monitorování užívání nových psychoaktivních látek, pro reakci na jejich užívání i kontrolu. V roce 2010 bylo prostřednictvím systému včasného varování odhaleno již 31 nových látek. Patří sem: syntetické katinony, syntetické kanabinoidy, jakož i nové syntetické látky připomínající kokain a amfetaminy⁽⁶⁾. V posledním on-line rychlém průzkumu prodejců na internetu, který (počátkem roku 2010) provedlo centrum **EMCDDA**, bylo zjištěno, že 170 on-line obchodů prodává „legal highs“ a halucinogenní houby.

Poznámky:

(¹) Viz rovněž s. 25 *Cocaine: a European Union perspective in the global context* (duben 2010).

www.emcdda.europa.eu/publications/joint-publications/cocaine

(²) Viz s. 26 www.emcdda.europa.eu/publications/joint-publications/cocaine

(³) Skupina chemických sloučenin zahrnujících BZP a mCPP — viz profil BZP a dalších piperazinů vypracovaný EMCDDA (www.emcdda.europa.eu/publications/drug-profiles).

(⁴) Nová publikace centra EMCDDA o produkci konopí a trzích s ním bude vydána v roce 2011.

(⁵) Viz www.emcdda.europa.eu/drug-situation/new-drugs. Viz též profil syntetických katinonů vypracovaný centrem EMCDDA (www.emcdda.europa.eu/publications/drug-profiles).

(⁶) Viz profil syntetických derivátů kokainu vypracovaný EMCDDA (www.emcdda.europa.eu/publications/drug-profiles).

Údaje uvedené ve *výroční zprávě za rok 2010* se vztahují k roku 2008 nebo k poslednímu roku, za který byly k dispozici.

Obrázky a tabulky citované v této tiskové zprávě je možno nalézt ve *Statistickém věstníku 2010*:

<http://www.emcdda.europa.eu/stats10>

Informace o všech produktech, tiskových zprávách, službách a událostech souvisejících s *výroční zprávou* naleznete na adrese: <http://www.emcdda.europa.eu/events/2010/annual-report>